In memoriam prof. dr. Bogusław Kreja

* 17. 3. 1931 † 26. 12. 2002

Profesor Bogusław Kreja urodził się 17 marca 1931 r. w Skórczu na Kociewiu. Jego dzieciństwo przypadło na lata II wojny światowej. Nie mógł w tym czasie w sposób zorganizowany i spokojny uczęszczać do szkoły podstawowej. Rodzina Krejów ukrywała się w Borach Tucholskich, aby ujść śmierci z rąk okupanta hitlerowskiego. Z pierwszej klasy szkoły powszechnej, do której uczęszczał w Skórczu w roku szkolnym 1938/39, przeszedł w 1945 r. od razu do drugiej klasy gimnazjum w Starogardzie Gdańskim. W latach 1950–1955 studiował polonistykę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i tam w Sekcji Językoznawczej Koła Polonistów narodziły się Jego zainteresowania językoznawstwem. Opiekunem naukowym Sekcji, a wkrótce także promotorem pracy magisterskiej Bogusława Krei był prof. T. Brajerski. Jeszcze w czasie studiów Kreja nawiązał stały kontakt naukowy z prof. W. Doroszewskim. W 1955 r. rozpoczął swoją pierwszą pracę w Pracowni Atlasu i Słownika Gwar Polskich PAN w Krakowie, pod kierownictwem K. Nitscha. W 1956 r. przeniósł się na Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, gdzie pod kierunkiem prof. W. Kuraszkiewicza uzyskał w 1960 r. doktorat (praca pt. *Oboczne formy zaimkowe typu jego/go i jeji/ji*), a w 1969 r. habilitację (praca pt. *Słowotwórstwo rzeczowników ekspresywnych w języku polskim. Formacje na -ik , -k-, -isko i -ina*).

Na Pomorze wrócił w 1961 r. Najpierw pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku, a od 1970 r. na utworzonym właśnie Uniwersytecie Gdańskim. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1976 r., a profesora zwyczajnego – w 1987 r.

W latach 1970–2002 sprawował funkcję kierownika Zakładu Współczesnego Języka Polskiego (wcześniej: Zakładu Języka Polskiego). Podczas pracy w Uniwersytecie Gdańskim wypromował prawie 500 magistrów i 8 doktorów.

Na bogaty dorobek naukowy Profesora Krei składa się 15 książek (ponadto 2 przygotowane do druku) oraz prawie 350 rozpraw i artykułów zamieszczonych w wydawnictwach krajowych i zagranicznych. Jego najważniejszą pasją życiową było słowotwórstwo. Już pierwsze Jego prace słowotwórcze odbiły się szerokim echem w środowisku językoznawczym. Wielokrotnie cytowany był artykuł z 1963 roku *Pojęcie derywacji wymiennej.* Ważne miejsce zajmuje też książka *Z morfonologii i morfotaktyki współczesnej polszczyzny* proponująca nowy sposób traktowania analizy słowotwórczej. Od 1959 r. drukował Profesor w „Języku Polskim" cykl niemal 50 artykułów *Drobiazgi słowotwórcze.* Problematyce słowotwórczej polskiej i słowiańskiej poświęcił około 200 artykułów i rozpraw. Podsumowanie Jego wieloletnich zainteresowań słowotwórczych stanowi pięć tomów studiów: *Studia z polskiego słowotwórstwa* (1996), *Słowotwórstwo polskie na tle słowiańskim* (1999), *Z zagadnień ogólnych polskiego słowotwórstwa* (2002), *Studia i szkice słowotwórcze* (2001) oraz *Wyrazy i wyrażenia. Szkice z historii słownictwa, słowotwórstwa i kultury języka* (2002). Opisując typy słowotwórcze polskich rzeczowników, charakteryzował ich funkcjonowanie we współczesnej polszczyźnie oraz w historii języka polskiego i polskich gwarach, a także – zwłaszcza w późniejszych artykułach – ukazywał je na tle słowiańskim, w tym również odnosił się do języków łużyckich. W drugim tomie studiów umieścił artykuł *Nomina agentis na -ćel i -ćer w języku górnołużyckim.*

Drugi krąg zainteresowań Bogusława Krei stanowiła kultura języka. Od 1973 r. kierował Telefoniczną Poradnią Językową Uniwersytetu Gdańskiego. Wiedzę o problemach językowych Polaków wykorzystał, pisząc trylogię poświęconą najnowszym zjawiskom językowym: *Mówię więc jestem. Rozmowy o współczesnej polszczyźnie* (2002, tom 2 – 2001, pracę nad 3. tomem kończył tuż przed śmiercią).

Trzeci nurt zagadnień językoznawczych Bogusława Krei stanowiła problematyka onomastyczna: toponimiczna i antroponimiczna. Tę pierwszą podjął w książce *Nazwy Kociewia i okolicy* (1988), drugą – w dwu książkach dotyczących polskich nazwisk: *Księga nazwisk Ziemi Gdańskiej* (1998) i *Słowotwórstwo polskich nazwisk. Struktury sufiksalne* (2001).

Świadectwem znaczenia Profesora Krei dla nauki polskiej jest także Jego udział w polskich i międzynarodowych gremiach, takich jak: Rada Języka Polskiego, Komitet Językoznawstwa PAN, Zarząd Główny Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, Komisja Słowotwórcza przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów. Biogram Bogusława Krei znajduje się w wielu wydawnictwach encyklopedycznych, np. w *Złotej księdze nauki polskiej,* w *Encyklopedii języka polskiego lub Nowym leksykonie PWN.*

Szczególnym sentymentem darzył Bogusław Kreja Łużyce i Łużyczan. W rozprawach i artykułach wielokrotnie wskazywał na powiązania językowe polsko-łużyckie. W 1973 r. uczestniczył w IV. Wysokošulskim lěćnym kursu za serbsku rěč a kulturu w Budziszynie. Był jednym z inicjatorów zorganizowania I Seminarium Słowotwórstwa Łużyckiego w Gdańsku w maju 2002 r. Wygłosił wówczas referat *Słowotwórstwo nazw żeńskich w języku górnołużyckim* (oddany do druku).

Profesor Bogusław Kreja był jednym z najwybitniejszych polskich językoznawców, który pół wieku (jego pierwszy artykuł ukazał się w 1952 r.) współtworzył zasoby polskiej lingwistyki. Był badaczem o niesłychanej pracowitości i rzetelności, mistrzem i wzorem naukowca, podporządkowującego całe życie umiłowanej dziedzinie. Śmierć Profesora Krei stanowi wielką stratę nie tylko dla nauki, odszedł człowiek powszechnie lubiany, obdarzony wielkim poczuciem humoru, po ludzku życzliwy.

Małgorzata Milewska